DIPLOMAȚIA CULTURALĂ - VALOAREA DIALOGULUI ȘI RESPECTULUI RECIPROC

CULTURAL DIPLOMACY – THE VALUE OF DIALOGUE AND MUTUAL RESPECT

CZU: 008 **https://doi.org/10.59295/eie2026.20**

Tatiana COJOCARU,
asistent universitar,
Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: *tatianacojocaru13@gmail.com*

Rezumat. *Diplomația culturală înseamnă schimbul de idei, valori, tradiții și informații culturale între națiuni pentru a promova înțelegerea reciprocă și relații pașnice. Deși termenul este modern, diplomația culturală există de secole prin intermediul comercianților, călătorilor, artiștilor și exploratorilor, care au acționat ca ambasadori culturali informali. Articolul încearcă să demonstreze cât de utile sunt dialogul și respectul reciproc în relațiile dintre oameni, indiferent de vârstă. Fiecare dintre noi poate fi considerat „ambasador informal” sau „diplomat cultural”, deoarece în fiecare zi promovăm diferite valori pe care alegem să le împărtășim. În prezent, când lumea este globalizată, diplomația culturală joacă un rol-cheie în consolidarea relațiilor internaționale, reducerea stereotipurilor și încurajarea toleranței, dialogului și coexistenței pașnice între diferite culturi*.
Cuvinte cheie: *respect reciproc, toleranță, diplomație culturală și diversitate, dialogul culturilor.*

Summary. *Cultural diplomacy means the exchange of ideas, values, traditions, and cultural information between nations in order to promote mutual understanding and peaceful relations. Although the term is modern, cultural diplomacy has existed for centuries through traders, travelers, artists, and explorers, who acted as informal cultural ambassadors. The article tries to demonstrate how useful is the dialogue and mutual respect in relationships between people, regardless of age. Each of us can be considered „informal ambassadors” or „cultural diplomats”, as every day we promote different values that we choose to share. In present, when the world is globalized, cultural diplomacy plays a key role in strengthening international relations, reducing stereotypes, and encouraging tolerance, dialogue, and peaceful coexistence between different cultures*.
Key-words: *mutual respect, tolerance, cultural diplomacy and diversity, dialogue of cultures.*

Introducere

Termenul de „diplomație culturală” sau „diplomația între culturi” a fost stabilit recent, dar există și a fost practicat de secole. Exploratorii, călătorii, comercianții și artiștii pot fi considerați „ambasadori informali” sau „diplomați culturali”. De exemplu,

stabilirea rutelor comerciale, cum a fost „drumul mătăsii”, a permis o interacțiune bazată pe cooperare conștientă și înțelegerea reciprocă în beneficiul tuturor. Astfel de eforturi de comunicare favorabilă și schimb de experiențe avantajoase tuturor celor implicați, pot fi considerate ca exemple timpurii de diplomație culturală. De-a lungul istoriei, interacțiunea popoarelor, studierea limbilor străine, acceptarea în comunități a oamenilor de confesiuni religioase și structuri sociale diferite, cu viziuni inovatoare, au îmbunătățit constant relațiile dintre oameni.

Politicianul și autorul american Milton C. Cummings (1933–2007) definește noțiunea de diplomație culturală contemporană, axând-o pe „schimbul de idei, informații, valori, tradiții, credințe și alte aspecte ale culturii, cu intenția de a promova înțelegerea reciprocă”. Acest schimb cultural poate avea loc în diverse domenii și implică comunicare armonioasă, dar și respect între culturile implicate, bazate pe o mai bună înțelegere a valorilor respective și o susceptibilitate redusă la stereotipuri. Scopul unor astfel de acțiuni extinse este de a permite o interacțiune îmbunătățită și cooperare favorabilă între țări, popoare sau națiuni [4].

De exemplu, stabilirea rutelor comerciale, cum a fost „drumul mătăsii”, a permis un schimb frecvent de impresii, cadouri și expresii culturale între comercianții din acea perioadă. Astfel de eforturi de schimb cultural și de comunicare pot fi considerate ca exemple timpurii de diplomație culturală.

Fiecare dintre noi putem fi considerați „ambasador informal” sau „diplomat cultural”, căci zilnic promovăm diferite valori pe care le prețuim și alegem să le împărtășim. Cât de vizibil este rezultatul implicării noastre în promovarea culturii și cooperarea prin dialog într-o lume în care totul se trăiește cu viteză mare, este greu de spus. Cert este că trebuie să perseverăm, căci obiectivele mari se pot obține prin pași mici, dar executați constant.

Diplomația culturală oferă beneficii pe termen lung, fie că promovează interesele naționale, fie că îmbunătățește relațiile și înțelegerea socioculturală între diferite popoare. O strategie culturală presupune credința în propriile valori și ambiția de a le promova în spațiul internațional ca valori universale. Este necesară o bogăție materială și umană, pentru a le putea susține și răspândi în lume, ca și un „know-how” sau, cum spun francezii, „savoir faire” instituțional de calitate, susținut enorm de voința politică. Dar împrumuturile culturale nu ar putea avea loc dacă ar lipsi respectul pentru valorile fiecărui popor în parte și dacă nu ar exista dialogul între diferite culturi. Popoarele niciodată nu au fost inițiatorii conflictelor, dar totdeauna au plătit costul acestora, care treptat au devenit tot mai mari și mai dramatice [6].

Destabilizarea globală, separarea lumii în blocuri și deteriorarea dialogului între țări, scoate în evidență că diplomația mondială a avut de suferit în ultima perioadă. Este timpul să acceptăm ideea că suntem egali - atât ca indivizi, cât și ca țări - și să ne

acceptăm așa diferiți cum suntem. Atunci nu vom avea nevoie de arme, ne vor ajunge cuvintele bune, spuse cu blândețe, nu în zadar există zicala: „vorba dulce, mult aduce”. Poate mai valoros ar fi pentru umanitate dacă vom înțelege că avem ce învăța unii de la alții și am înceta să ne judecăm unii pe alții. Este nevoie mai des să observăm trăsăturile noastre frumoase și să le apreciem mai mult, să cooperăm pentru a realiza obiective comune și să ne dezvoltăm împreună.

Se poate afirma că relaţiile culturale sunt actualmente un instrument prin care putem înlocui prejudecăţile tradiţionale prin înțelegerea diferențelor şi prin cooperarea asumată. Însă începutul cooperării culturale, cât şi extinderea relaţiilor în domeniul ştiinţific şi cultural dintre statele lumii, a fost posibilă în mare măsură datorită schimbărilor geopolitice, de la mijlocul anilor ’50, secolul al XX-lea, când s-a produs instituţionalizarea dialogului cultural dintre statele lumii. Acesta a fost necesar pentru a restabili o cooperare armonioasă şi solidară, care a fost ştirbită pe parcursul celor două războaie mondiale, și pentru a pune capăt naţionalismului agresiv şi sentimentului de ură dintre popoare. Anume în acea perioadă s-a decis înființarea unui mecanism internațional, o organizaţie ce ar contribui la o deschidere a relaţiilor politice încordate prin promovarea culturii, ca mijloc de comunicare. Odată cu crearea Organizației Națiunilor Unite (ONU) în 1945, 20 de state au hotărât să fondeze o agenție specializată a Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), care vizează direct diplomația culturală și publică, prin promovarea păcii și securității mondiale, prin cooperarea internațională în educație, știință și cultură. UNESCO include 194 de state și 12 membri asociați, precum și parteneri din sectorul neguvernamental, interguvernamental și privat. Cu sediul la Paris, Franța, UNESCO deține 53 de birouri regionale și 199 de comisii naționale, care îi facilitează mandatul global. Ca suport important pentru cultura și știința mondială, activitățile UNESCO s-au extins de-a lungul anilor, pentru a include asistența în traducerea și difuzarea literaturii mondiale, stabilirea acordurilor de cooperare internațională, pentru a asigura promovarea siturilor patrimoniului mondial de importanță culturală și naturală, apărarea drepturilor omului, inegalitatea digitală la nivel mondial și crearea unor societăți de cunoaștere incluzive prin informare și comunicare. Republica Moldova a devenit membru UNESCO cu drepturi depline la 27 mai 1992 și participă la acțiunile UNESCO, în cadrul activităților desfășurate sub egida convențiilor la care este parte. În acest an, Republica Moldova a fost aleasă, pentru prima dată, membru al Consiliului Executiv al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), pentru mandatul 2025–2029.

Fără îndoială, cultura este o punte care unește oameni, popoare, țări și națiuni, iar unul din actorii-cheie care creează aceste sinergii sunt misiunile diplomatice ale țărilor. Diplomația culturală este dezvoltată ca o componentă a activității diplomatice, cultura fiind utilizată ca mijloc de realizare a obiectivelor fundamentale ale politicii

externe a statului: crearea unei imagini favorabile a țării, popularizarea culturii și limbii natale.

Diplomația culturală poate fi descrisă cel mai bine ca „un curs de acțiuni, care contribuie la consolidarea relațiilor culturale, la sporirea cooperării socioculturale, la promovarea intereselor naționale și nu numai”. Diplomația culturală poate fi practicată fie de sectorul public, fie de sectorul privat sau de societatea civilă [7].

Republica Moldova a lansat în luna septembrie 2025 „Concepția Diplomației Culturale”, care stabilește câteva obiective precum promovarea unei imagini pozitive a țării pe scena internațională, implicarea diasporei în acțiuni culturale și dezvoltarea de parteneriate în cadrul unor festivaluri, muzee, universități și organizații internaționale. Prin această inițiativă, cultura devine un adevărat ambasador al Moldovei, contribuind la promovarea imaginii țării peste hotare și la consolidarea legăturilor cu alte popoare.

De fapt, diplomaţia culturală este din ce în ce mai prezentă în promovarea valorilor democratice și implicarea societății civile. Cultura şi activităţile culturale pot fi utile pentru stimularea participării la procesul de democratizare, iar mai nou, proiectele culturale implementate în diasporă pot fi promovate prin mijloacele de comunicare în masă, care joacă un rol crucial în diplomaţia culturală. În prezent, actorii culturali interacţionează tot mai mult în mediul online, așa că diplomația culturală se răspândește mai rapid ca înainte și are efecte imediate. Anume din acest motiv, cei implicați în aceste activități trebuie să demonstreze maturitate și înțelepciune.

Cu toate că pentru artişti şi intelectuali pare evident, dimensiunea culturală a Proiectului European a avut nevoie de timp ca să fie recunoscută şi afirmată în documentele oficiale. Deşi Europa a fost şi este pentru noi, culturalii, în primul rând Cultură, încă din Evul Mediu şi până în prezent, totuşi construcţia europeană postbelică s-a făcut, cum se ştie, mai întâi în jurul polului economic şi monetar, apoi al celui juridic şi politic. Aceasta în asemenea măsură încât, de la Tratatul fondator de la Roma, din 1957, a fost nevoie să treacă 45 de ani, până la Tratatul de la Maastricht, din 1992, pentru ca menţionarea timidă a culturii să-şi facă apariţia. Multă vreme a fost aproape tabu să se vorbească despre politică culturală în sferele înalte europene de la Bruxelles, ceea ce a lăsat multor actori culturali impresia unei „Europe materialiste”.

O schimbare majoră a avut loc în 2007, când a fost adoptată prima strategie culturală a Comunităţii Europene. După un vast proces de consultare la nivelul tuturor ţărilor membre, a rezultat strategia intitulată „*O agendă europeană a culturii la ora mondializării”* şi cuprindea trei mari linii de acţiune: promovarea diversităţii culturale şi a dialogului intercultural, promovarea culturii ca un catalizator al creativităţii în cadrul Strategiei de la Lisabona și promovarea culturii ca element indispensabil în relaţiile externe ale Uniunii Europene. Astfel cultura a fost integrată sistematic în programele interne de dezvoltare ale UE: programul *Cultura 2000*, ce presupunea facilitarea mobilităţii

artiştilor şi operelor în cadrul UE, un Fond Cultural UE, crearea unui Forum cultural european, Parlamentul Cultural European (ECP), 2008 a fost declarat ca an al dialogului intercultural, instituirea unui Premiu literar european etc. În 2018 a apărut „*New European Agenda for Culture”*, care continuă direcțiile celei dintâi [3].

Diplomația culturală are multiple beneficii pentru promovarea cetățeniei globale, iar în fața omogenizării unei culturi globalizate, diplomația culturală va servi și ca o modalitate de a spori bunurile culturale naționale, dar și de a promova turismul și diversitatea culturală, creativitatea, precum și moștenirea culturală. În ultimii ani, s-au înmulțit acțiunile culturale internaționale: festivaluri de tot soiul, la ordinea zilei sunt coproducţiile creative de toate felurile. Orchestrele cu instrumentişti de toate naţionalităţile sunt la modă, la fel şi expoziţiile multinaţionale. A devenit firesc să existe grupuri formate de naţionalităţi diferite, care performează peste tot în lume. Și evident, totul are loc prin existența respectului reciproc și aprecierea identității fiecărui participant. Pe termen lung, mobilitatea noastră poate fi utilizată pentru a promova diversitatea culturală tot mai des.

Promovarea respectului pentru diversitatea culturilor, tradițiilor și valorilor, ceea ce formează o bază solidă pentru comportamente etice și incluzive. Dialogul dintre culturi diferite devine un instrument de colaborare armonios cu oameni de medii culturale diferite. Căci în contextul globalizării și al interconectării culturale permanente, creșterea generațiilor viitoare ar trebui să se axeze pe reducerea stereotipurilor și prejudecăților prin dezvoltarea unei perspective deschise și critice, bazate pe experiențe reale, și nu pe abordări preconcepute. Este necesară formarea de cetățeni globali, care să prețuiască valorile universale precum respectul, responsabilitatea, și solidaritatea, să devină responsabili, implicați și capabili să coopereze întotdeauna cu ușurință cu persoane din diferite țări și culturi [2].

Cultura are avantajul de a fi valoarea pe care cetăţenii fiecărui stat o pot împărtăşi cu ceilalți. Cetăţenii activi, tinerii/studenții din statele democratice sau în proces de democratizare, trebuie să înțeleagă valoarea dialogului cultural și într-o lume globalizată, în care țările sunt tot mai interdependente, diplomația culturală poate fi esențială pentru promovarea păcii și stabilității. Sprijinind înțelegerea reciprocă, încrederea și expunerea la diversitatea culturală, îmbunătățim relațiile internaționale în multe domenii de cooperare. Această formă unică de dialog intercultural are puterea de a consolida cooperarea multilaterală, dincolo de interesele concurente, abordând în același timp problemele stringente ale vremurilor noastre, cum ar fi: dezinformarea, inegalitățile sociale, insuficiența de produse alimentare și energetice, schimbările climatice conflictele armate și războaiele de durată etc.

În contextul unei epoci caracterizate de o globalizare fără precedent, importanța dialogului intercultural a devenit mai importantă ca niciodată. Având în vedere că

societățile devin din ce în ce mai diverse, datorită migrației, progreselor tehnologice și interdependenței economice, capacitatea de a trece peste diferențele culturale a devenit o abilitate fundamentală. Rolul dialogului intercultural este de a stimula înțelegerea reciprocă, promovarea păcii și construirea unei coexistențe armonioase într-o lume tot mai pluralistă. Prin globalizare, oamenii cu origini culturale și religioase diferite, s-au apropiat unii de alții, creând oportunități de cooperare, dar și provocări în menținerea armoniei. Respectul pentru diversitate devine nu doar o valoare abstractă, ci o practică zilnică în viața tinerilor, ceea ce contribuie la dezvoltarea unor relații sociale armonioase și incluzive. Într-o societate diversă, conflictele pot apărea ca urmare a diferențelor culturale, lingvistice sau de percepție. Promovarea respectului reciproc și găsirea compromisului prin dialogul deschis sunt esențiale în procesul de formare a tinerilor, care se vor obișnui să interacționeze constructiv. Exersarea abilităților de negociere sunt utile pentru că permit tinerilor să-și exprime punctul de vedere fără a provoca tensiuni, să își depășească propriile experiențe și să înțeleagă perspectivele altora, ca ulterior să găsească soluții care să fie acceptate de toate părțile implicate. Acest tip de competență socială este crucial pentru a evita escaladarea conflictelor și pentru a crea un mediu educațional sigur și incluziv [1].

Dialogul intercultural oferă o platformă pentru ca indivizii și comunitățile să se angajeze în conversații semnificative, să demonteze stereotipurile și să construiască respectul reciproc. Datorită integrării economiilor globale, a organizațiilor internaționale și a dezvoltării comunicării digitale, sunt necesare anumite mecanisme care să permită navigarea eficientă printre diferențele culturale. Fără un asemenea dialog, globalizarea riscă să exacerbeze neînțelegerile culturale, fragmentarea socială și polarizarea politică. Organizația Națiunilor Unite, sprijină dialogul intercultural ca mijloc de abordare a provocărilor globale, cum ar fi crizele legate de migrație, încălcările drepturilor omului și conflictele înrădăcinate în diviziuni etnice sau religioase. În inițiativele de dialog intercultural ale UNESCO se subliniază valoarea patrimoniului cultural comun în promovarea păcii și a înțelegerii [6].

Omenirea se confruntă cu provocări care face și mai indispensabil dialogul intercultural. Capacitatea de a se angaja în dialog va fi esențială pentru gestionarea acestor schimbări și pentru asigurarea coexistenței pașnice în societăți din ce în ce mai diverse. Progresele tehnologice, precum inteligența artificială și platformele digitale de comunicare, prezintă, de asemenea, atât oportunități, cât și provocări pentru dialog. În timp ce tehnologia poate facilita comunicarea interculturală la scară globală, aceasta poate, de asemenea, amplifica diviziunile prin dezinformare și discursuri de ură online. Promovarea dialogului constructiv în spațiile digitale, va fi o sarcină esențială pentru noi, în viitor.

Concluzii

Prin promovarea unui dialog deschis și sincer, putem preveni conflictele și putem soluționa rapid orice problemă care poate apărea. Astfel, comunicarea eficientă menține o atmosferă pașnică în comunitatea din care facem parte. Conflictul poate apărea în orice relație, dar modul în care îl gestionăm este esențial. Ascultarea și înțelegerea reciprocă ar fi cheile pentru rezolvarea neînțelegerilor care totuși pot rezulta din cauza diferențelor culturale. Prin urmare, mai mult ca oricând avem nevoie să dezvoltăm în rândul copiilor/tinerilor atitudinea tolerantă și comportamentul civilizat în situațiile de intersecție a diferitelor culturi: naționale, etnice, sociale, etc. Toleranța reprezintă respectul, acceptarea și aprecierea bogăției și diversității culturilor lumii noastre, fiind încurajată prin cunoașterea, deschiderea spiritului, libertatea gândirii, conștiinței și credinței. ONU a proclamat Ziua internațională a toleranței încă din 1995, semnată de statele membre. Toleranța este armonia în diferențe și nu-i doar o obligațiune de ordin etic, ci și o necesitate politică și juridică. Toleranța este o virtute care face ca pacea să fie posibilă și care contribuie la înlocuirea culturii războiului cu o cultură a păcii. Dar educația și promovarea pașnică a acceptării diferențelor trebuie să se desfășoare nu pentru tineri, ci împreună cu ei, zi de zi.

Îndemnul meu este să lucrăm împreună pentru a răspândi și promova diplomația culturală, bazată pe valorile umane universale în toate comunitățile noastre, începând de la cele mai fragede vârste.

Bibliografie:

1. BANKS, J.A. Multicultural Education: Characteristics and Goals. In: Banks, J. A. (ed.) *Multicultural Education: Issues and Perspectives*. 5th ed. New York: Wiley, 2019.
2. CAUNE, J. *Cultură şi comunicare*. Bucureşti: Ed. Cartea Românească, 2000.
3. COLBERT, F. *Marketing Culture and the Arts*. Montreal: HEC Press, 2007.
4. *Diplomația culturală: promovarea culturii și valorilor europene la nivel mondial*. https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/society/20101203STO05908/diplomatia-culturala-promovarea-culturii-si-valorilor-europene-la-nivel-mondial
5. *European Commission (2018). A New European Agenda for Culture*. [document oficial, accesibil pe europa.eu]
6. MULCAHY, K.V. *Cultural Policy: A Short Guide*. London: Routledge, 2006.
7. NEGRU, M. Diplomație culturală prin valorizarea patrimoniului istoric. Tema 1. Introducere. Disponibil: http://europa2020.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2015/05/Europa2020-Negru-Curs-Tema-1.pdf (Accesat: 15.08.2025)
8. UNESCO (2005). *Convenția privind protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale*. Paris. Disponibil online: www.unesco.org
9. UNESCO (2021). *Re|Shaping Policies for Creativity. Global Report*. [PDF online]